

**ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING AV
S:T HANS KYRKORUIN, VISBY**

1980-1988

runsten ansågs härstamma från mitten av 1000-talet (Eckhoff och Janse 1936 s. 257).

Undersökningarna 1980-88 resulterade bl.a i att den omtalade äldre kyrka med tillhörande gravfält hittades och den byggandsmässiga konstruktionen indikerade att det rörde sig om en romansk kyrkotyp. Vid undersökningarna i S:t Hans kor och norra tvärskepp framkom 150 gravar och 104 (106?) av dess bedömdes tillhöra den äldre gravplatsen. Detta antagande grundade sig på deras stratigrafiska position samt deras geografiska orientering vilken stämde överrens med den äldre kyrkans orientering men avvek något från de båda yngre kyrkornas orientering (se bild ref.) Endast i två av de äldre gravarna påträffades fynd. I grav 7 framkom en bältesölja i brons och i grav 97 en bygelsax av järn men fynden kunde inte datera gravarna (fig. 27).

Tre gravstenar som bedömdes att tillhöra den äldre gravplatsen framkom också vid undersökningen och en av dessa tre bidrog till dateringsproblemet. Gravstenen vilken hittades i S:t Hans kor straxt norr om den södra triumfbågsbasen var sönderhuggen i fyra delar och ingick som en sidohäll i en yngre hällkista (grav 23). Stenen som bl.a. pryddes med runor och ett kors bedömdes att härstamma från 1000-talets andra hälft och bör ha fungerat som gravhäll på den äldre gravplatsen. Vid mer ingående analys av hällen upptäcktes att den sannolikt har haft en ännu äldre funktion innan den höggs om för att användas som kristen gravhäll. Ristningar och kanthuggningar på stenen indikerade att den ursprungligen var en bildsten av den typ som var vanlig under 400-500-talen (fig. 28) (Gustavson 1982, Swanström 1983).

Vidare nämner Strelow att Allhelgonakyrkan uppfördes runt 1020 och i en uppsats av Thunmark-Nylén 1980 framför hon åsikten att Strelows årtal för kyrkornas datering i stort sett kan användas som dateringsgrund.

Med utgångspunkt i ovanstående resonemang har det ansetts som troligt att Allhelgonakyrkan anlades under 1000-talets senare del. Rivningen av kyrkan skedde sannolikt under sent 1200-tal då S:t Hans norra sidoskepp uppfördes.

S:t Pers kyrka

Vid utgrävningarna samt vid tidigare undersökningar av ruinen har det framkommit att den tvåskeppiga hallkyrkan har haft minst ett tidigare byggandsskede då kyrkan var av romansk typ. Den äldsta romanska kyrkan har tidigare daterats av olika forskare till 1100-tal, 1100-talets senare hälft och 1100-talets slut (Lundberg 1940 s. 430, Roosval 1950 s. 80, Svahnström och Lagerlöf 1984 s. 27 ff). Ombyggnaden till hallkyrka har tidigare daterats till omkring år 1300 genom två gravstenar som låg i anslutning till den romanska kyrkans sydportal vilka bar dödsåren 1316 och 1324 (Hamner och Wideen 1940). Några gravläggningar hittades inte under gravstenarna därför var det tveksamt om de låg i ursprungligt läge och därmed också

Skelettet ligger på rygg orienterat i V-Ö-lig riktning med kraniet i Ö. Överarmarna ligger längs överkroppen. Vänster underarm ligger rakt ner med vänster hand liggande över vänster lårbenshals. Höger underarm ligger ner över höger bäckenhalva mot bäckenets mitt. Benen och fötterna ligger samlade i Ö. Skelettet ligger hoptryckt och ger intryck av att ha gravlagts i en trång grop. Gropens botten har ej varit plan utan skålformad. Kraniet - vänster lårbenshals och fötter ligger på följande nivåer 18,64-18,43-18,56. Skelettet härrör sannolikt från en kvinna äldre än 50 år. Suturen i kraniet visar dock på en ålder av 30-40 år.

Grav 22:

Skelettet ligger på rygg orienterat i V-Ö-lig riktning med kraniet i V. Överarmarna ligger längs kroppen. Vänster underarm ligger ned med vänster hand i bäckenet. Höger underarm ligger rakt ned mot den högra lårbenshalsen med höger hand över denna. Lårbenen ligger på ett sådant sätt att knälederna ligger ihop. Vadben, skenben och fötter ligger in i den N:a schaktväggen. I anslutning till skelettet påträffades 15 kistspikar och enstaka träfragment. Troligen har den döde gravlagts i en träkista. Omdelbart höger om höger lårben framkom en Örtug slagen 1380/90. Myntet har sannolikt hamnat här vid anläggandet av grav 25. Skelettet torde härröra från en kvinna i 22-23 års ålder.

Grav 23:

Graven består av en hällkista med något trapetsoid form orienterad i V-Ö-lig riktning. Sidohällarna i N och S består av fyra på kant ställda väl bearbetade kalkstenar. Tre av stenarna härrör från en sönderhuggen runsten (runstenen visade sig vid närmare beskådande vara en bildsten från 4-500 tal som under 1000-talets senare del huggits om till gravhäll). Den 4:de stenen i kistan bestod av en trapetsoid hålkärlad gravsten avsedd för en barngrav. Kistans kortsidor består av ej speciellt tillhuggen kalksten. I kistans V del står två tämligen kvadratiske kalkstenar i kistans SV resp. NV hörn. Kistan är fogad med kalkbruk.

I kistan ligger skelett på rygg med kraniet i V. Överarmarna är placerade längs med sidorna. Vänster underarm ligger in mot höger bäckenhalva, höger underarm ligger in med handloven mot mitten av vänster underarm. I Ö ligger benen och fötterna väl samlade, Skelettet torde härröra från en man i 30-40 års åldern. Vid framprepareringen av graven påträffades i hällkistans V del, liggande från bäckenets övre del och upp mot kraniet i V, skelettdelar från minst två vuxna personer av olika kön. Skelettdelarna utgjordes av de långa rörbenen, bäckendelar och ett skadat kranium från en man i 30-40 års åldern. Skelettdelarna var lagda tvärs över det underliggande skelettet, i bäckenet låg det något skadade kraniet. När skelettet avlägsnats frampreparerades hällkistans botten. Gravens botten utgjordes av ett cm tjockt lager ren kalk. I denna finns avtryck efter en svepning, framför allt under bäcken och ryggparti.

Grav 24:

Graven utgöres av en något skadad trapetsoid hällkista orienterad i V-Ö-lig riktning. Täckhällarna och nästan hela den N långsidan saknas. Kistans sidohällar är fogade med kalk. I Kistans V del på var sida om kraniet är två närmast kvadratiske kalkstenar placerade. I kistan ligger ett skelett på rygg